

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

246

Polityka ekonomiczna

pod redakcją

Jerzego Sokołowskiego

Michała Sosnowskiego

Arkadiusza Żabińskiego

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Beata Filipiak, Kazimierz Krupa, Andrzej Miszczuk,
Krystyna Piotrowska-Marczak, Marzanna Poniatowicz,
Grażyna Wolska, Urszula Zagóra-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Joanna Szynal, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawnictwa

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-209-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk: Nowa strategia rozwoju Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa (ERN) – jej uwarunkowania i ewaluacja	13
Piotr Adamczyk: Wykorzystanie rekomendacji w procesie inwestowania na rynku akcji	24
Agata Balińska: Jakość jako determinanta konkurencyjności agroturystyki	34
Przemysław Borkowski: Rola studium wykonalności w ocenie ryzyka projektu infrastrukturalnego	43
Marta Czyż, Dariusz Cichoń: Wybrane zagadnienia gospodarowania nieruchomościami w procesie rozwoju zrównoważonego	53
Paulina Filip: Franczyza jako system współpracy i finansowania przedsiębiorstw	65
Małgorzata Fronczek: Znaczenie Rosji jako partnera handlowego Polski w latach 1995-2010	76
Marcin Gospodarowicz: Analiza stanu rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w Polsce w latach 2006-2010	86
Jakub Górka, Patrycja Chodnicka: Prognoza rozwoju sieci bankomatów w Polsce	96
Anna Grabowska: Inwestycje na rynku sztuki jako narzędzie dywersyfikacji portfela inwestycyjnego w dobie kryzysów na rynkach finansowych..	106
Marianna Greta, Ewa Tomczak: Wspólna Polityka Rolna jako element dynamizowania i ochrony polskiego rolnictwa	115
Renata Grochowska: Budżet unijny jako gra interesów państw członkowskich na przykładzie Wspólnej Polityki Rolnej	125
Marcin Jurewicz: Decentralizacja systemu niemieckich izb handlowo-przemysłowych	134
Bogusław Kaczmarek, Ewa Tomczak: Wspólna Polityka Rolna a zmiany w funkcjonowaniu sektora produkcji pierwotnej w Polsce	142
Lidia Kaliszczak: Przesłanki i przejawy kształtowania klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości na poziomie lokalnym	150
Renata Karkowska: Ryzyko systemowe – teoria i analiza przyczyn	160
Joanna Kenc: Efekty współpracy głównych miast województwa dolnośląskiego z ich miastami partnerskimi	170
Ewa Kołozycz: Instrumenty zarządzania ryzykiem w rolnictwie po reformie Wspólnej Polityki Rolnej	179
Dorota Komorowska: Efektywność gospodarowania wybranymi typami gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych	188

Elwira Leśna-Wierszołowicz: Problemy systemu zabezpieczenia emerytalnego w Polsce w kontekście skarg kierowanych do rzecznika ubezpieczonych w latach 2008-2011.....	199
Janusz Majewski: Pszczelarstwo w Polsce – wybrane problemy ekonomiczne.....	209
Dominika Malchar-Michalska: Rozwój polskiego rolnictwa w perspektywie roku 2030	219
Grażyna Mańczak: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a gospodarka Polski.....	229
Natalia Mańkowska: E-administracja a zdolność konkurencyjna gospodarki	240
Aneta Mazur-Jelonek, Anna Rychły-Lipińska, Agnieszka Sałek-Imińska, Monika Zajkowska: Restrukturyzacja jako sposób przeprowadzania zmian organizacyjnych na przykładzie Energa-Operator SA.....	250
Antoni Mickiewicz, Bogdan M. Wawrzyniak: Problematyka wielkoobszarowych gospodarstw rolnych w ustawodawstwie polskim	260
Danuta Miłaszewicz: Postępy w realizacji zrównoważonego rozwoju jako kryterium oceny polityki ekonomicznej	270
Andrzej Miszczuk: Społeczno-ekonomiczne powiązania transgraniczne regionu peryferyjnego (na przykładzie Polski Wschodniej)	280
Bartłomiej Moszoro: Znaczenie innowacyjności przedsiębiorstw w strategii zarządzania zmianą gospodarczą na poziomie regionalnym	291
Janusz Myszczyżyn: Przesłanki i ekonomiczne konsekwencje polityki protekcyjnej na przykładzie „unii żyta i żelaza”.....	300
Magdalena Olczyk: Zmiany strukturalne a konkurencyjność polskiego przemysłu	311
Artur Ostromęcki, Dariusz Zajac, Andrzej Mantaj: Wpływ zmian wybranych czynników produkcji na towarowość i strategię rozwoju gospodarstw rolnych	322
Mieczysław Piechnik: Aspekty infrastruktury regionalnej i jej wpływ na rozwój turystyki w makroregionie Polski Wschodniej w latach 2000-2010.....	333
Zbigniew Piepiora: Aktywna polityka przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych w województwie zachodniopomorskim – aspekty finansowe	345
Wojciech Piontek: Implikacje teorii wyboru publicznego dla budowy gospodarki niskoemisyjnej i zasobooszczędnej.....	361
Zdzisław W. Puślecki: Zmiany we wzajemnych zależnościach w polityce rolnej między WTO i Unią Europejską.....	371
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn, Ewa Stawicka: Koncepcja CSR w aspekcie pracowników na przykładzie przedsiębiorstw agrobiznesu z województwa mazowieckiego.....	381
Józef Rudnicki: Czy podział akcji maksymalizuje bogactwo akcjonariuszy?	391

Robert Rusielik, Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Efektywność publicznych uczelni technicznych w Polsce w latach 2007-2009	403
Iwona Salejko-Szyszczyk: Ewolucja barier prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych w Polsce	413
Anna Sieczko, Iлона Wyszyńska: Jakość usług w przedsiębiorstwie społecznym na przykładzie fundacji dzieciom „Zdążyć z Pomocą”	423
Magdalena Kinga Stawicka: Specjalne strefy ekonomiczne w Unii Europejskiej.....	434
Piotr Szajner: Wpływ reformy regulacji rynku cukru w UE na efektywność polskiego przemysłu cukrowniczego	444
Iwona Szczepaniak: Ocena poziomu samowystarczalności żywnościowej Polski w warunkach integracji i globalizacji gospodarczej	454
Piotr Szkudlarek: Polityka regionalna państwa w aspekcie budowy infrastruktury szerokopasmowej na przykładzie Polski Wschodniej.....	465
Paweł Szudra: Bariery lokalizacji małych przedsiębiorstw handlowych i usługowych.....	474
Agnieszka Ścianowska: Wpływ inwestycji współfinansowanych ze środków funduszu spójności na kształtowanie cen przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych.....	484
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Ewolucja aktywności innowacyjnej z perspektywy wielkości przedsiębiorstw w systemach regionalnych Polski.....	494
Marek Wigier: Efekty realizacji WPR w Polsce – doświadczenia i wyzwania w perspektywie do 2020 roku	504
Krzysztof Wiktorowski: Polityki i strategie rozwoju na tle systemu zarządzania rozwojem Polski.....	514
Tomasz Wojewodziec: Recesywne zachowania gospodarstw rolniczych prowadzonych przez przedsiębiorców ubezpieczonych w KRUS.....	523
Grażyna Wolska: Infrastruktura pocztowa w Polsce. Wybrane problemy badawcze	532
Agata Wójcik: Koszty i dochodowość polskich gospodarstw mlecznych należących do europejskiego stowarzyszenia producentów mleka w 2010 r.	542
Sabina Ząbek, Joanna Kott, Zdzisław Szalbierz: Analiza sytuacji ekonomiczno-finansowej PGE – Polskiej Grupy Energetycznej SA.....	552
Józef Stanisław Zegar: Konkurencyjność ekonomiczna <i>versus</i> konkurencyjność społeczna w rolnictwie.....	563

Summaries

Franciszek Adamczuk: New development strategy for Euroregion Neisse-Nisa-Nysa (ERN) – conditions and its evaluation.....	23
Piotr Adamczyk: Using the recommendations in investing process on the share market.....	33
Agata Balińska: Quality as a determinant of the competitiveness of rural tourism.....	42
Przemysław Borkowski: Feasibility study in the assessment of infrastructure project risk.....	52
Marta Czyż, Dariusz Cichoń: Selected aspects of property management in sustainable development process.....	64
Paulina Filip: Franchising as a system of cooperation and financing of enterprises.....	75
Małgorzata Fronczek: The significance of Russia as Polish partner in foreign trade in years 1995-2010.....	85
Marcin Gospodarowicz: The analysis of enterprise development in rural areas in Poland in the years 2006-2010.....	95
Jakub Górka, Patrycja Chodnicka: Prediction of ATM network development in Poland.....	105
Anna Grabowska: Investments in the market of art as a way for the diversification of the investment portfolio in times of crises on the financial markets.....	114
Marianna Greta, Ewa Tomczak: Common agricultural policy as an element of actuating and protecting Polish agriculture.....	124
Renata Grochowska: European budget as a business game of Member States based on the Common Agricultural Policy's example.....	133
Marcin Jurewicz: Decentralization of the system of German chambers of commerce.....	141
Bogusław Kaczmarek, Ewa Tomczak: The Common Agricultural Policy and the changes in functioning of the original production's sector in Poland.....	149
Lidia Kaliszczak: Premises and manifestations of shaping the climate encouraging local entrepreneurship.....	159
Renata Karkowska: Systemic risk – theory and analysis of reasons.....	169
Joanna Kenc: The effects of town twinning cooperation of the main cities of Lower Silesia Voivodeship.....	178
Ewa Kołoszyc: Risk management tools in agriculture after the reform of the CAP.....	187
Dorota Komorowska: Management efficiency of the selected types of organic and conventional farms.....	198

Elwira Leśna-Wierszółowicz: Problems of the protection of pension system in Poland in the context of complaints referring to the Insurance Ombudsman between 2008 and 2011	208
Janusz Majewski: Beekeeping in Poland – selected economic problems.....	218
Dominika Malchar-Michalska: The development of Polish agricultural sector in the perspective of the year 2030	228
Grażyna Mańczak: Foreign direct investments and Polish economy	239
Natalia Mańkowska: E-government and competitive ability of the economy	249
Aneta Mazur-Jelonek, Anna Rychły-Lipińska, Agnieszka Salek-Imińska, Monika Zajkowska: Restructuring as a form of implementation of organizational changes on the basis of Energa-Operator SA	259
Antoni Mickiewicz, Bogdan M. Wawrzyniak: Issues of multi-territorial farms in Polish legislation	269
Danuta Miłaszewicz: Progress towards sustainable development as a criterion of economic evaluations	279
Andrzej Miszczuk: Socio-economic transborder links of peripheral region (on the example of eastern Poland).....	290
Bartłomiej Moszoro: The importance of innovation of enterprises in the strategy of economic change management at the regional level	299
Janusz Myszczyzyn: Reasons and economic consequences of protectionist policy on the example of the “union of rye and iron”	310
Magdalena Olczyk: Structural changes and competitiveness in the Polish industry	321
Artur Ostromecki, Dariusz Zając, Andrzej Mantaj: Influence of change of chosen factors of production on the marketability and strategies of development of agricultural holdings	332
Mieczysław Piechnik: Aspects of regional infrastructure and its impact on the development of tourism in the macroregion of eastern Poland in the years 2000-2010.....	344
Zbigniew Piepiora: Active policy of natural disasters prevention in West Pomeranian Voivodeship – financial aspects	360
Wojciech Piontek: Implications of the public good theory for the creation of low carbon and resource-efficient economy.....	369
Zdzisław W. Puślecki: Changes in mutual interdependence between the WTO and the European Union in the agricultural policy	380
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn, Ewa Stawicka: Concept of CSR in the aspect of employees on the example of agribusiness enterprises from Mazowieckie Voivodeship.....	390
Józef Rudnicki: Do stock splits maximize shareholders’ wealth?.....	402
Robert Rusielik, Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Efficiency of public technical universities in Poland in 2007-2009.....	412

Iwona Salejko-Szyszcak: The evolution of the privatization barriers of public enterprises in Poland.....	422
Anna Sieczko, Iłona Wyszynska: Quality of services delivered by non-government organisations based on an example of charity for children „Zdążyć z Pomocą”	433
Magdalena Kinga Stawicka: Special economic zones in the European Union	443
Piotr Szajner: Impact of the EU sugar market reform on the efficiency of Polish sugar industry	453
Iwona Szczepaniak: Assessment of the level of food self-sufficiency of Poland in the conditions of economic integration and globalization.....	464
Piotr Szkudlarek: Regional policy of the state in the context of construction of broadband infrastructure on the example of eastern Poland.....	473
Paweł Szudra: Barriers of location of small trading and service companies .	483
Agnieszka Ścianowska: The influence of the investments cofinanced from the Coherency Fund sources on the price policy of water-sewage companies	493
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Evolution of innovative activity from the perspective of size of companies in regional systems in Poland .	503
Marek Wigier: Effects of the CAP in Poland – experiences and challenges in the perspective to 2020	513
Krzysztof Wiktorowski: Development policies and strategies against the background of the system of development management of Poland.....	522
Tomasz Wojewodziec: Recessive behaviors of farms run by entrepreneurs insured by KRUS.....	531
Grażyna Wolska: Postal infrastructure in Poland. Selected research problems.....	541
Agata Wójcik: Costs and profitability of Polish dairy farms belonging to the European Dairy Farmers in 2010.....	551
Sabina Ząbek, Joanna Kott, Zdzisław Szalbierz: Analysis of economic and financial situation of PGE SA	562
Józef Stanisław Zegar: Economic competitiveness versus social competitiveness in agriculture.....	573

Magdalena Kinga Stawicka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE W UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Decyzję o utworzeniu pierwszej specjalnej strefy ekonomicznej podjęto w Shannon w Irlandii w 1947 r., jednakże działalność produkcyjno-przetwórczą rozpoczęto tam dopiero w 1958 r. Do roku 1970 większość stref powstawała w krajach rozwiniętych, głównie Europy Zachodniej, było ich ok. 80 w 25 krajach. Obecnie szacuje się, że na całym świecie istnieje przeszło 3000 specjalnych stref ekonomicznych w ponad 130 państwach, a najbardziej rozpowszechnione są one w Azji i Ameryce Łacińskiej. Coraz bardziej popularne stają się również takie obszary w Afryce i Europie Środkowo-Wschodniej, natomiast najmniejszym zainteresowaniem cieszą się w Ameryce Południowej. Celem artykułu jest analiza istniejących specjalnych stref ekonomicznych w krajach Unii Europejskiej oraz ocena perspektyw ich dalszego funkcjonowania i rozwoju.

Słowa kluczowe: specjalne strefy ekonomiczne, Unia Europejska, pomoc publiczna.

1. Wstęp

Rozpoczęcie procesu transformacji systemowej spowodowało zapaść gospodarczą w wielu państwach Europy Środkowo-Wschodniej. Produkcja przemysłowa w tych krajach w latach 1990-1992 zmniejszyła się o 30%, co doprowadziło do upadku wielu zakładów produkcyjnych. Przedsiębiorstwa, które uniknęły likwidacji, zaczęły borykać się z problemami związanymi z możliwością sprostania wymaganiom stawianym przez nową gospodarkę wolnorynkową, w której rozwój regionalny i lokalny regulowany był głównie przez mechanizmy rynkowe. Z drugiej strony otwarcie się nowych państw na kapitał zagraniczny spowodowało zwiększenie zainteresowania inwestorów zagranicznych rozszerzaniem swojej działalności gospodarczej na tych rynkach zbytu. Rządy krajów transformujących się zaczęły więc wdrażać działania zmierzające do zwiększenia atrakcyjności wybranych obszarów dla potrzeb nowych inwestorów oraz poszukiwać skutecznych rozwiązań mających na celu ułatwienie zakładania i prowadzenia firm na ich terytorium. W stworzeniu atrakcyjnych warunków funkcjonowania przedsiębiorstw władze rządzące widziały również bodziec dla pobudzenia przedsiębiorczości, którego efektem miało być osiągnięcie przez kraj rozwoju społeczno-gospodarczego. Wśród licznych rozwiązań wykorzy-

stwywanych jako zachęty do prowadzenia działalności gospodarczej w wielu państwach stworzone zostały również specjalne strefy ekonomiczne (SSE), których zadaniem było pozyskiwanie inwestycji z zewnątrz, ale również aktywizowanie społeczności lokalnej, szczególnie na obszarach najslabiej rozwiniętych lub dotkniętych problemem ponadprzeciętnego bezrobocia. Tworzenie specjalnych stref ekonomicznych nie jest jednak jedynie zjawiskiem charakterystycznym dla krajów transformujących się, również państwa dobrze rozwinięte od wielu lat mają takie narzędzie do realizacji polityki rozwoju regionalnego.

Celem opracowania jest dokonanie analizy istniejących specjalnych stref ekonomicznych w systemach gospodarczych będących członkami Unii Europejskiej. Ponadto autorka dokona oceny możliwości rozwoju tych stref w przyszłości, mając na uwadze fakt, że Komisja Europejska nie jest zainteresowana przedłużaniem okresu funkcjonowania SSE w krajach unijnych, ponieważ uważa, że ich istnienie w wybranych państwach narusza unijne reguły konkurencji.

2. Specjalne strefy ekonomiczne – geneza, cele i zasady funkcjonowania na świecie

Specjalna strefa ekonomiczna nie jest pojęciem do końca jednoznacznym, ponieważ można ją rozpatrywać pod kątem zarówno prawnym, jak i ekonomicznym. Ujęcie prawne mówi, iż SSE jest rozumiana jako wyodrębniona administracyjnie część terytorium państwa, przeznaczona do prowadzenia działalności gospodarczej na korzystniejszych warunkach niż uwarunkowania wynikające z przepisów regulujących krajową działalność gospodarczą. W ujęciu ekonomicznym natomiast specjalna strefa ekonomiczna jest instrumentem polityki gospodarczej państwa, którego zadaniem jest stymulowanie zagospodarowania określonych regionów i wspieranie rozwoju całej gospodarki¹.

Idea tworzenia obszarów, na których funkcjonujące podmioty otrzymują przywileje, nie jest, jak to podaje wiele źródeł, koncepcją z lat 50., kiedy to powstała pierwsza specjalna strefa ekonomiczna w Shannon w Irlandii. Według M. Guangwena², namiastkę dzisiejszych SSE można odnaleźć już w czasach rzymskich, kiedy to niektórym miastom nadawano pierwsze prerogatywy handlowe. W średniowieczu istniały tzw. hanze, czyli związki miast handlowych, w ramach których wspierały się one na polu ekonomicznym, utrudniając pracę kupcom niezrzeszonym. Oprócz tego warto również wspomnieć o istnieniu w tym okresie prawa składu, czyli obowiązku

¹ A. Bazydło, M. Smętkowski, *Specjalne strefy ekonomiczne – światowe zróżnicowanie instrumentu*, [w:] *Polskie strefy ekonomiczne – zamierzenia i efekty*, E. Kryńska (red.), Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000, s. 17-55.

² M. Guangwen, *The theory and practice of free economics Zones: a case study of Tianjin, People's Republic of China*, Combined Faculties for the Natural Sciences and for Mathematics of Ruprecht – Karls University of Heidelberg, Germany, Ph.D. dissertation 2003.

zatrzymywania się kupców w mieście, przez które akurat przejeżdżali, i wystawienia na sprzedaż swoich towarów³. M. Guangwen twierdzi również, iż idea uprzywilejowanych obszarów ewoluowała w ciągu wielu lat – od koncepcji stref wolnego handlu, przez mieszane strefy przemysłowo-usługowe istniejące od lat 40., po parki przemysłowo-naukowe z lat 70., aż do lat 90., kiedy to powstały strefy transgraniczne.

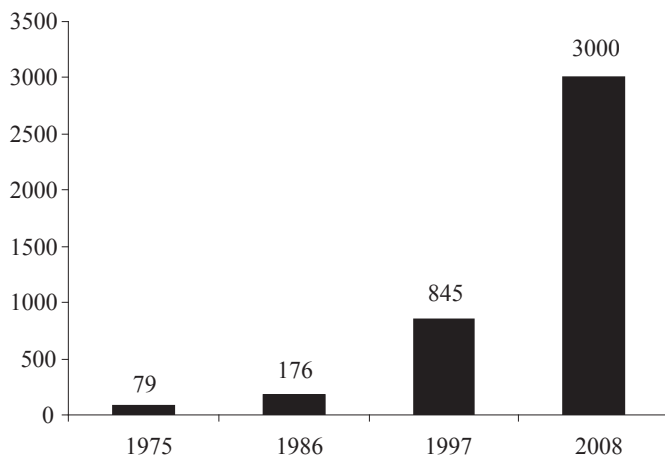
Określenie SSE obejmuje wiele typów stref, w zależności od miejsca ich lokalizacji lub też przeznaczenia. Ich wspólnym celem jest jednak udzielanie wsparcia przedsiębiorstwom działającym na ich terenie, wykorzystując do tego różnego rodzaju ulgi i zwolnienia podatkowe. Do najważniejszych stref wyodrębnianych aktualnie przez Bank Światowy zalicza się zatem⁴:

- *strefy wolnego handlu* – czyli tzw. obszary wolnocłowe, znajdujące się na ogrodzonych obszarach, oferujących magazynowanie, składowanie, dystrybucje, przeładunek i reeksport towarów;
- *przetwórcze strefy eksportowe* – obszary przemysłowe ukierunkowane przede wszystkim na rynki zagraniczne. Na ich terenie produkcja nastawiona jest głównie na eksport, a odbywa się przy wykorzystaniu surowców, które zostały importowane i zwolnione z opłat celnych. Istnieją jednak tzw. hybrydowe przetwórcze strefy eksportowe, w których część produkcji nie musi zostać wyeksportowana i może trafić na rynek krajowy. Ponadto przedsiębiorcy działający na terytorium takich stref korzystają z taniej siły roboczej, ulg podatkowych, dobrej lokalizacji oraz korzystnych połączeń transportowych i komunikacyjnych;
- *strefy przedsiębiorczości* – ideą ich powstawania była chęć rewitalizacji obszarów miejskich lub wiejskich, a podmiotom oferuje się zachęty podatkowe oraz finansowe w formie dotacji;
- *wolne porty* – zajmują zazwyczaj znaczne obszary, w skład których wchodzi przeważnie port oraz nadmorskie miejscowości. Dopuszcza się na takim terenie prowadzenie wszelkiego rodzaju działalności gospodarczej, w tym sprzedaż detaliczną i turystykę. Wymiana handlowa pozbawiona jest wszelkich obciążeń celnych;
- *strefy handlu zagranicznego* – są to obszary zazwyczaj wykorzystywane jako przejściowa lokalizacja towarów pochodzących z importu. Składowanie produktów wolne jest od opłat celnych. Ponadto dopuszcza się również prowadzenie na takim terenie działalności wytwórczej i przetwórczej;
- *strefy specjalistyczne* – obejmują tworzenie parków technologicznych, naukowych, logistycznych, klastrów czy też stref petrochemicznych w obrębie portów lotniczych.

³ Można mówić o bezwzględnym prawie składu, kiedy kupiec musiał sprzedać wszystkie swoje towary, o względnym prawie składu, gdy obowiązek sprzedaży produktów istniał przez określony czas, a po jego upływie i opłaceniu tzw. ceł kupiec mógł dalej przemieszczać się do innych regionów, oraz o częściowym prawie składu – jest to przymus sprzedania części swoich towarów.

⁴ *Special Economic Zones. Performance, Lessons Learned, and Implications for Zone Development*, FIAS, World Bank, Washington April 2008, s. 3.

Szacuje się obecnie, że na całym świecie istnieje przeszło 3000 specjalnych stref ekonomicznych w ponad 130 krajach. Na początku lat 70. funkcjonowało zaledwie 79 SSE w 25 krajach, jednakże w latach kolejnych obserwowalny był szybki wzrost ich liczby w gospodarce światowej.

Rys. 1. Liczba SSE na świecie od 1975 do 2008 r.

Źródło: *Specjalne Strefy Ekonomiczne po 2020 roku. Analiza dotychczasowej działalności oraz perspektywy funkcjonowania*, Ernst & Young, 2011, s. 20.

Znaczna dynamika zmian liczby działających specjalnych stref ekonomicznych przypada na przełom lat 90. oraz pierwsze lata XXI wieku. Obecnie najbardziej rozpowszechnione są one w Azji i Ameryce Łacińskiej, coraz bardziej popularne są w Afryce i Europie Środkowo-Wschodniej, natomiast najmniejszym zainteresowaniem cieszą się w Ameryce Południowej⁵.

Kraje tworzące specjalne strefy ekonomiczne na swoich obszarach dokonały regulacji ich powstawania i funkcjonowania w aktach prawnych, w których zazwyczaj określiły również zachęty mające stanowić silny bodziec do lokowania nowych inwestycji w obrębie tych stref. Zachęty te można podzielić na korzyści finansowe oraz niefinansowe.

Istnienie od ponad pół wieku specjalnych stref ekonomicznych na świecie sprawiło, że zainteresowanie ekonomistów tą tematyką wzrosło, szczególnie pod kątem oceny wpływu funkcjonowania SSE i oferowanych na tych obszarach zachęt na atrakcyjność inwestycyjną krajów oraz regionów, a także na działalność podmiotów gospodarczych. Wśród wielu badań prowadzonych w związku z tą problematyką

⁵ *Specjalne Strefy Ekonomiczne po 2020 roku. Analiza dotychczasowej działalności oraz perspektywy funkcjonowania*, Ernst & Young, 2011, s. 20.

Tabela 1. Uniwersalne zachęty finansowe i niefinansowe dla specjalnych stref ekonomicznych

Zachęty finansowe	Zachęty niefinansowe
Zwolnienia z podatku dochodowego od osób prawnych	Pomoc przy załatwianiu formalności związanych z inwestycją
Zwolnienia z podatku dochodowego od osób fizycznych dla obcokrajowców zatrudnionych w strefie	Stosowanie uproszczonych procedur administracyjnych w przypadku inwestorów rozpoczynających i funkcjonujących na terenie stref
Zwolnienia z podatku od nieruchomości, gruntu	Dostęp do rozbudowanej infrastruktury
Zwolnienia z opłat celnych	Możliwość swobodnego transferu zysków i kapitału
Możliwość otrzymania dotacji, subsydiów	Wsparcie marketingowe, sprzedażowe, biznesowe
Możliwość otrzymania preferencyjnych kredytów	Ochrona własności intelektualnej
Stosowanie przyspieszonej amortyzacji	Ograniczenie restrykcji dotyczących ochrony środowiska

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Engman O. Onodera, E. Pinali, *Export Processing Zones: Past and Future Role in Trade and Development*, OECD Trade Policy Working Papers, no. 53, OECD Publishing 2007; *Free Trade Zones and Port Hinterland Development*, United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP), New York, USA 2005; *Specjalne Strefy Ekonomiczne po 2020 roku. Analiza dotychczasowej działalności oraz perspektywy funkcjonowania*, Ernst & Young, 2011, s. 28-29.

warto zwrócić uwagę na prace J. Arnolda i C. Schwellnusa⁶, którzy dokonali analizy wpływu poziomu opodatkowania przedsiębiorstw na ich inwestycje i produktywność w krajach OECD w latach 1996-2004. Według tych autorów, wzrost efektywnej stopy opodatkowania o 1% powoduje obniżenie nakładów inwestycyjnych na zakłady produkcyjne, wyposażenie i infrastrukturę o ok. od 0,4 do 1,0%. Podobną tezę głoszą S. Djankov i in.⁷, którzy przeprowadzili badania wśród przedsiębiorstw funkcjonujących w 85 krajach, biorąc pod uwagę ich obciążenia podatkowe. Okazuje się, że wyższe efektywne stawki podatku dochodowego od osób prawnych są ujemnie skorelowane z poziomem inwestycji w sektorze przemysłowym. Ponadto zwiększanie się obciążeń podatkowych przedsiębiorstw powoduje wzrost produkcji w szarej strefie oraz finansowanie bieżącej działalności kredytami, a nie np. sprzedażą własnych udziałów lub akcji. J. Wang⁸ badał natomiast wpływ działalności SSE na przyciąganie bezpośrednich inwestycji zagranicznych na podstawie danych chiń-

⁶ C. Schwellnus, J. Arnold, *Do Corporate Taxes Reduce Productivity and Investment at the Firm Level? Cross-country Evidence from Amadeus Dataset*, OECD Economics Department Working Paper, no. 641, Paris 2008.

⁷ S. Djankov, T. Ganser, C. McLiesh, R.M. Ramalho, A. Shleifer, *The Effect of Corporate Taxes on Investment and Entrepreneurship*, Working Paper 13756, National Bureau of Economic Research, January 2008.

⁸ J. Wang, *The Economic Impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese Municipalities*, University of Science and Technology, Hong Kong 2010.

skich prowincji w latach 1978-2007. Wnioski autora pokazują, że istnienie SSE spowodowało zwiększenie BIZ *per capita* aż o 58%, głównie w sektorze przemysłowym, nie powodując przy tym wyparcia kapitału krajowego oraz inwestycji.

3. Funkcjonowanie SSE w krajach członkowskich Unii Europejskiej

Prawo Unii Europejskiej⁹ zakazuje udzielania pomocy publicznej przedsiębiorstwom, jednakże dopuszczalne są derogacje w niektórych przypadkach. Za zgodną z zasadami wspólnego rynku uznawana jest m.in. pomoc ukierunkowana na regiony o szczególnie niskim poziomie rozwoju, pomoc o charakterze prorozwojowym udzielana na realizację przedsięwzięć ogólnoeuropejskich lub pomoc przeznaczona na wspieranie niektórych sektorów lub regionów gospodarczych, o ile nie zmienia warunków wymiany handlowej w zakresie sprzecznym ze wspólnym interesem¹⁰. Oznacza to, że pomoc przyznawana przez państwa członkowskie nie może zakłócać konkurencji między przedsiębiorstwami przez faworyzowanie niektórych podmiotów lub produkcji pewnych towarów. Ponadto istotne jest to, że wsparcie podmiotów gospodarczych, jeśli już istnieje, nie powinno mieć stałego charakteru, a z zasady poziom jego winien ulegać obniżaniu aż do całkowitego zaprzestania jego udzielania.

W literaturze przedmiotu brak jest jednoznacznych i pełnych danych statystycznych dotyczących istnienia specjalnych stref ekonomicznych i ich odmian na terenie Unii Europejskiej. Niemniej jednak z informacji publikowanych przez Bank Światowy¹¹ wynika, że w Europie istnieje ponad 500 stref, z których ok. 15% należy do państwa, natomiast reszta stanowi własność prywatną.

Z danych zaprezentowanych w tab. 2 wynika, że kraje unijne w największej liczbie posiadają strefy nazywane obszarami wolnoclowymi, a także przemysłowe strefy eksportowe. Analizując informacje dotyczące daty ich powstawania, widzimy, że szczególnie w przypadku krajów Europy Zachodniej, takich jak Wielka Brytania, Włochy czy Dania, koncepcja specjalnych stref ekonomicznych nie jest niczym nowym, a w gospodarkach tych strefy wolnego handlu istnieją od wieków. Niemniej jednak autonomia funkcjonowania wolnych obszarów celnych i składów wolnoclowych w tych krajach również została ograniczona prawem unijnym. Zgodnie z postanowieniami zawartymi we Wspólnotowym kodeksie celnym¹² z 1992 r. większość zachodnioeuropejskich stref zaczęła ograniczać produkcję i inne działania na terenie istniejących stref, umożliwiając jedynie pakowanie, repacking oraz

⁹ Traktat Ustanawiający Wspólnotę Europejską – art. 87 pkt 1.

¹⁰ TWE, art. 87 pkt 3 lit. a-e.

¹¹ *Special Economic Zones...*, s. 18.

¹² Rozporządzenie Rady (EWG) z dnia 12 października 1992 r. ustanawiające Wspólnotowy Kodeks Celny, DzU L 302 z 19.10.1992.

Tabela 2. Specjalne strefy ekonomiczne i ich typy w krajach Unii Europejskiej

Kraj	Data powstania	Typy stref	Liczba stref
Austria	-	Brak	
Belgia	-	Brak	
Bułgaria	1987	Hybrid EPZ, SS	20
Cypr	1973	FTZ	1
Czechy	Lata 90-te	FTZ	92
Dania	1891	FTZ	10
Estonia	Lata 90-te	FTZ	b.d.
Finlandia	1970	FTZ	2
Francja	1992	EZ, FTZ	85/2
Grecja	1914	FTZ	3
Hiszpania	1998	FTZ, FP	4/1
Holandia	-	FTZ	1
Irlandia	1958	EPZ, FTZ	1/1
Litwa	2000	Hybrid EPZ, FP	10
Luksemburg	-	Brak	
Łotwa	1996	FTZ, FP	4
Malta	1988	FTZ, IZ	1/10
Niemcy	1888	FTZ	8
Polska	1995	FTZ, EPZ, FP, parki technologiczne	48
Portugalia	1980	FTZ	2
Rumunia	1992	Hybrid EPZ, FTZ	7
Słowacja	Lata 90-te	FTZ,	b.d.
Słowenia	Lata 90-te	EPZ	b.d.
Szwecja	1785	FTZ	4
Węgry	Lata 80-te	Hybrid EPZ	160
Wielka Brytania	1988	FTZ, EZ	7/55
Włochy	1719	FTZ	24

Legenda: hybrydowe przetwórcze strefy eksportowe (Hybrid EPZ), przetwórcze strefy eksportowe (EPZ), strefy przedsiębiorczości (EZ), strefy specjalistyczne (SS), strefy przemysłowe (IZ), strefy wolnego handlu (FTZ), wolne porty (FP).

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Special Economic Zones. Performance, Lessons Learned, and Implications for Zone Development*, FIAS, World Bank, Washington April 2008 oraz danych publikowanych na stronach rządowych państw członkowskich.

magazynowanie. W rezultacie przetwarzanie zostało dozwolone jedynie w niemieckim obszarze wolnocłowym w Hamburgu, w hiszpańskiej strefie wolnego handlu znajdującej się na Wyspach Kanaryjskich, w Portugalii na Azorach i Maderze oraz w departamentach zamorskich. Ciekawym rozwiązaniem zastosowanym we Francji jest program Wolnych Stref Miejskich wzorowanych na angielskich strefach przedsiębiorczości. Wyznaczonych zostało 85 stref miejskich, w których przedsiębiorcy mogą uzyskać dofinansowanie na projekty, których celem jest rozwój społeczno-

-gospodarczy obszarów miejskich oraz poprawa warunków życia mieszkańców miast w ramach programu rewitalizacji obszarów miejskich. Polscy inwestorzy również mogą korzystać z takiego dofinansowania przewidzianego w Regionalnych programach operacyjnych województw na lata 2007-2013.

Powstawanie stref ekonomicznych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej datuje się zazwyczaj na lata 90., czyli okres rozpadu Związku Radzieckiego oraz rozpoczęcia transformacji gospodarczej wielu z tych państw. W przypadku Bułgarii wolne strefy powstawać zaczęły znacznie wcześniej, a były one wynikiem reform wprowadzanych w tym kraju, mających za zadanie doprowadzić do rozwoju eksportu. Również polska gospodarka na początku lat 90., wobec braku kapitału, zapleczka badawczo-rozwojowego i niewielkiego dostępu do nowoczesnych technologii, chcąc przyspieszyć rozwój gospodarczy i transformację systemu politycznego i społeczno-gospodarczego, zaczęła poszukiwać efektywnych metod pozyskania kapitału zagranicznego. Zgodnie z zasadą wyrównywania tempa rozwoju wybrano tereny szczególnie zagrożone degradacją społeczną i gospodarczą i na tych obszarach ustanowiono 17 specjalnych stref ekonomicznych, w tym dwa parki technologiczne. Obecnie w wyniku likwidacji i połączeń funkcjonuje w Polsce 14 SSE. Przedsiębiorstwa, które zdecydowały się zlokalizować swoją działalność na terenie specjalnych stref ekonomicznych, uzyskiwały uprawnienia do stosowania ulg w podatku dochodowym w wysokości 100% naliczonych podatków przez pierwsze 10 lat swojej działalności, a przez kolejne lata mogły liczyć na zwolnienie 50-procentowe, gdy stawki wynosiły odpowiednio: w 1996 r. – 40%, a w 2003 r. – 27%¹³. W późniejszych latach zmieniano wielkość maksymalnej intensywności pomocy publicznej, która od końca 2000 r. wynosiła 50% poniesionych nakładów inwestycyjnych na większości obszarów kraju, z wyjątkiem niektórych miast na prawach powiatu, gdzie została obniżona do 30 lub 40%. W kolejnych latach dokonano dywersyfikacji maksymalnej intensywności pomocy publicznej dla wybranych województw, faworyzując tym samym regiony wschodniej Polski uważane za bardziej zacofane w porównaniu z województwami zachodnimi. Podobne specjalne strefy ekonomiczne działają również na Liwie, gdzie inwestorzy mogą zdecydować się na prowadzenie swoich przedsiębiorstw na terenie Kłajpedzkiej SSE lub Kowieńskiej SSE. Kłajpedzka SSE działa od 2002 r. W 2011 roku jej powierzchnia obejmowała 300 ha, a docelowo ma zostać powiększona do 412 ha. Inwestor może wydzierżawić grunt na 99 lat, a litewska ustawa o specjalnych strefach ekonomicznych przewiduje, że Kłajpedzka SSE będzie działała do 2045 r., więc z pewnością inwestorzy zagraniczni będą nią zainteresowani.

¹³ Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych, DzU, nr 123, poz. 600.

4. Podsumowanie

Reasumując rozważania na temat specjalnych stref ekonomicznych w Unii Europejskiej, można stwierdzić, iż podjęta tematyka jest bardzo ciekawa, jednak bardzo obszerna, i stanowić będzie dalszy warsztat badawczy autorki. Polityka tworzenia stref ekonomicznych różnego rodzaju z perspektywy wielu już lat ich istnienia pokazuje, że miały one różny wpływ na rozwój gospodarczy państw je tworzących, niemniej jednak są nadal ważną zachętą inwestycyjną w opiniach inwestorów szukających miejsca lokalizacji swojej działalności gospodarczej. Mimo długiego okresu ich istnienia w wielu systemach gospodarczych trudno jest stworzyć syntetyczny wykaz zalet i wad SSE, chociażby ze względu na ich różnorodność i specyfikę. Można jednak stwierdzić, patrząc na przykład polskiej gospodarki, że tworzone strefy ewoluują, dopasowując się do oczekiwań rynku. Pierwotną ideą zakładania polskich stref było stworzenie narzędzia wspierania obszarów najsłabszych ekonomicznie. Finalnie działają w miejscach najbardziej atrakcyjnych z punktu widzenia inwestorów, powodując, że dysproporcje pomiędzy obszarami peryferyjnymi i centrami rozwoju gospodarczego stają się jeszcze większe. Pozytywnym aspektem tworzenia SSE było z pewnością zintensyfikowanie przepływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do krajów transformujących się, bo dzięki istnieniu obszarów z atrakcyjną pomocą publiczną państwa w latach 90. do krajów Europy Środkowo-Wschodniej napłynęły kluczowe inwestycje, pozwalając im pozyskać brakujący kapitał oraz dostęp do nowoczesnych technologii. Ponadto w wielu krajach działalność stref przyczyniła się do zwiększania inwestycji, tworzenia nowych miejsc pracy oraz aktywizacji podmiotów krajowych. Nie można jednak zapomnieć o niechęci Komisji Europejskiej do tworzenia i funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych, które według niej zniekształcają konkurencję pomiędzy przedsiębiorstwami i mają negatywny wpływ na handel między krajami Wspólnoty. W perspektywie czasu okaże się, czy stworzone strefy będą funkcjonowały nadal czy jednak dążenie państw członkowskich do wolnej konkurencji spowoduje całkowitą likwidację obszarów uprzywilejowanych. Wydaje się jednak, że istnieć będą one zawsze, lecz najprawdopodobniej zostaną przekształcone w parki przemysłowe, technologiczne i inne formy zachęcające do inwestowania, ponieważ po pierwsze stanowią jeden z instrumentów realizacji polityki rozwoju regionalnego, a po drugie ciągle są pożądanym narzędziem pozyskiwania inwestorów.

Literatura

- Arnold J., Schwellnus C., *Do Corporate Taxes Reduce Productivity and Investment at the Firm Level? Cross-country Evidence from Amadeus Dataset*, OECD Economics Department Working Paper No. 641, Paris 2008.

- Bazydło A., Smętkowski M., *Specjalne strefy ekonomiczne – światowe zróżnicowanie instrumentu* [w:] *Polskie strefy ekonomiczne – zamierzenia i efekty*, E. Kryńska (red.), Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000.
- Djankov S., Ganser T., McLiesh C., Ramalho R.M., Shleifer A., *The Effect of Corporate Taxes on Investment and Entrepreneurship*, Working Paper 13756, National Bureau of Economic Research, January 2008.
- Engman M., Onodera O., Pinali E., *Export Processing Zones: Past and Future Role in Trade and Development*, OECD Trade Policy Working Papers, no. 53, OECD Publishing 2007.
- Free Trade Zones and Port Hinterland Development*, United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (UNESCAP), New York, USA 2005.
- Guangwen M., *The theory and practice of free economics Zones: a case study of Tianjin, People's Republic of China*, Combined Faculties for the Natural Sciences and for Mathematics of Ruprecht – Karls University of Heidelberg, Germany, Ph.D. dissertation 2003.
- Rozporządzenie Rady (EWG) z dnia 12 października 1992 r. ustanawiające Wspólnotowy Kodeks Celny, DzU L 302 z 19.10.1992.
- Schwellnus C., Arnold J., *Do Corporate Taxes Reduce Productivity and Investment at the Firm Level? Cross-country Evidence from Amadeus Dataset*, OECD Economics Department Working Paper, no. 641, Paris 2008.
- Special Economic Zones. Performance, Lessons Learned, and Implications for Zone Development*, FIAS, World Bank, Washington April 2008.
- Specjalne Strefy Ekonomiczne po 2020 roku. Analiza dotychczasowej działalności oraz perspektywy funkcjonowania*, Ernst & Young, 2011.
- Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych, DzU, nr 123, poz. 600.
- Wang J., *The Economic Impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese Municipalities*, University of Science and Technology, Hong Kong 2010.

SPECIAL ECONOMIC ZONES IN THE EUROPEAN UNION

Summary: The decision on setting up a special economic zone in Shannon in Ireland was made in 1947. However, production and processing operations started in 1985. By 1970 most of zones had been established in developed states, among others in Western Europe. There were established approx. 80 zones in 25 states. Presently, it is estimated that there are approx. 3.000 special economic zones in the world, in 130 states. They are most popular in Asia and Latin America. Africa and Middle-East European areas have become more and more popular and territories of South Africa are the least interesting. The goal of this paper is the examination of existing special economic zones in the European Union states as well as the assessment of perspectives of their further existence and development

Keywords: special economic zones, European Union, public support.